

Yayına Geliş Tarihi: 25/03/2024
Yayına Kabul Tarihi: 11/12/2024
Online Yayın Tarihi: 29/11/2024

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:8, Sayı:3, Yıl:2024, Sayfa:201-221
ISSN: 2587-2206

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINDA YER ALAN KÖK DEĞERLER: BİR DOKÜMAN İNCELEMESİ

Aysel ARSLAN¹

Hilal ÇETİN²

Özet

Türkiye’de değerler eğitimi 2017 yılından itibaren 10 kök değer çerçevesinde verilmeye başlanmıştır. Belirlenen bu 10 kök değer Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Öğretim Programında da yer almaktadır. İlgili kök değerlerin kazandırılmasında DKAB ders kitabında yer alan metinler önemli bir işleve sahiptir. Bu araştırmada 2019-2020 eğitim öğretim yılı itibarıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında okutulmakta olan 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı incelenmiştir. Kitapta yer alan 5 ünite kapsamında metinlerde kök değerlere ne oranda yer verildiğini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Betimsel analiz ile veriler çözümlenip, amaçsal örneklemenin bir türü olan ölçüt örnekleme yöntemi ile çalışma grubu belirlenmiştir. Veriler, bulunan kök değerlerin frekansı kapsamında Excel programı kullanılarak frekans ve yüzde oranlarıyla çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin sonuçları, frekans ve yüzde tabloları aracılığıyla betimlenmiş ve veriler grafiklerle görselleştirilmiştir. Yapılan analizler neticesinde kitap içeriğinde en fazla yer alan kök değerlerin sevgi (f=60) ve saygı (f=50), olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Kök Değerler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Değerler Eğitimi

¹ Doç. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. E-mail: arslanaysel.58@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, E-mail: hll_cetiinn@hotmail.com ORCID NO: 0009-0007-7751-4041

Atıf/Citation: Arslan A., & Çetin H., (2024). 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler: Bir Doküman İncelemesi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 201-221.

ROOT VALUES IN THE 4TH GRADE RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS TEXTBOOK: A DOCUMENT REVIEW

Abstract

Values education in Turkey has started to be given within the framework of 10 root values since 2017. These values are also included in the Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) Curriculum. The texts in the DKAB textbook have an important function in gaining the relevant root values. In this research, as of the 2019-2020 academic year, 4th class Religious Culture and Moral Knowledge textbook was examined. Within the scope of the 5 units in the book, it is aimed to determine the extent to which root values are included in the texts. The research was carried out by document analysis method, which is a qualitative research method. The data was analyzed with descriptive analysis and the study group was determined using the criterion sampling method, being a type of purposeful sampling. The data was analyzed with frequencies and percentages using the Excel program within the scope of the frequency of the root values found. The obtained results of the data were described through frequency and percentage tables and the data were visualized with graphs. As a result of the analysis, it was determined that the root values most included in the book content were love ($f = 60$) and respect ($f = 50$).

Keywords: *Value, Root Values, Religious Culture and Moral Knowledge, Values Education.*

GİRİŞ

Değer kavramı hayatın bütün alanlarıyla ilişkili bir kavram olarak eğitim, psikoloji, epistemoloji, tarih, sosyoloji, din gibi farklı disiplinlerle birlikte kullanılmaktadır. Bundan dolayı da değer kavramının her disiplinde aynı anlamı ifade edecek, tek bir tanımını yapmak mümkün değildir. Değer, bir nesnenin, olgunun, durumun, davranışın önemini tespit etmek için kullanılan soyut ölçü; bir şeyin ederi, kıymeti, bireyin ve gereksinim hissettiği nesnel olan veya olmayan kavrama yönelik bağ, bir toplumun geçmişten bugüne taşıdığı, kültürel, ekonomik, bilimsel, kültürel öğelere ilişkin bütünlüklü algısal durum; üstün özellik, eder, nitelik, kıymet, meziyet, bağlılık olarak ifade edilmiştir (TDK, 2020). Değer kavramını, Dilmaç, Deniz ve Deniz (2009), bireyin yaşamında doğru ve yanlışlara dair oluşturduğu inançlar, arzu edip etmedikleri; Güngör (2010), bir şeyin arzu edilebilir olmasına dair inanç; Önder ve Bulut (2013), bireyin hayatına verdiği anlam; Topal (2019), toplumun temelini oluşturan bireylere hangi durumlarda nasıl davranışların tercih edilmesi gerektiğini ve nelerin önemli olduğunu kavratmaya çalışan kavramlar olarak tanımlamışlardır.

Değerlerin varlıklarını devam ettirmesi toplumu oluşturan bireylerin tutumlarına bağlıdır. Göz ardı edilen değerler zamanla unutulup yok olurken toplum tarafından korunan değerler nesilden nesile aktararak devamlılığını korumaktadır (Smith, 1983). Değerlerin insanları bir arada tutma ve onların toplum içindeki davranışlarını düzenleme özelliği bireysel ve toplumsal huzuru beraberinde getirmektedir. Örneğin; yardımlaşma, hoşgörü, vatanseverlik, sabır gibi değerler sayesinde bireyler daha kaliteli ilişkiler kurabilmekte ve toplumsal huzur sağlanmaktadır (Kumbasar, 2011). Değerler sayesinde kişi toplumun kendisinden beklediklerinin yanı sıra kendisinin de toplumdan beklentilerine ilişkin bilgiye sahip olmaktadır (Yazıcı, 2006). Sosyal bir varlık olarak duyduğu iletişim, toplum içinde yer edinme gibi ihtiyaçlarını toplumla birlikte yaşayarak gidermektedir. Toplumsal olarak kabul gören değerlerde zamanla değişimler ve farklılaşmalar olduğu gibi kabul gören değerler de toplumdan topluma göre değişiklik göstermektedir (Inglehart & Baker, 2000). Toplumdan topluma kültürden kültüre değişebilen değerlerin yanı sıra evrensel olarak ortak kabul gören değerler de bulunmaktadır. Birçok toplum tarafından kabul edilerek devam ettirilen değerlere baktığımızda karşımıza adalet, sorumluluk, liderlik, yardımseverlik, dürüstlük gibi değerler öne çıktığı görülmektedir. Bu ortak değerler toplumların iyi insan yetiştirme ve iyi insan olma yolunda emek harcadığını göstermektedir (Dilmaç, 2009).

Toplumdaki bireylerin değerleri önemli bulması, kabul görmesi ve bu değerleri davranışlarına entegre ederek yaşam biçimi haline getirmesi, söz konusu toplum içerisinde önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Değerlerin ihmal edildiği toplumlarda süreç içerisinde sosyal çözülme, bencillik, iletişimsizlik vb. problemlerin çıkması kaçınılmaz olarak görülmektedir (Tainter, 1988). Aydın ve Akyol-Gürler'in (2013) araştırmasında vurgulandığı üzere, değerlerin ihmal edildiği toplumlarda, şiddet olaylarında ve adi suçlardaki artış, aile kurumunun zayıflaması, anne-baba ve öğretmenlere karşı gelme eğilimleri, meslek ahlakında olumsuz değişimler, bireysel ve toplumsal yapının devamı için gerekli olan sorumluluk bilincinde reddetme, gerileme, azalma gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumların en aza indirgenerek ortadan kaldırılması için değerlerin toplumdaki yerinin korunması gerekliliği fark edilerek bu yönde çaba gösterilmeye başlanmıştır (Schwartz, 1992). Geçmişten günümüze uzanan süreçte değerler eğitimi ailede başlayarak toplumsal yapının içerisinde devam ettirilmektedir. Bireyin bu süreçte toplumsal değerleri ve evrensel değerleri edinmesi, içselleştirmesi ve kimliğinin bir unsuru haline getirmesi beklenmektedir. Ancak günümüzde aile ve toplumsal yapının bu konuda yetersiz olduğu kabul edilerek değerlerin okullarda verilmesi

gerekliliği ifade edilmektedir (Batmaz & Erdoğan, 2019). Tillman (2000), toplumsal düzeni bozan sorunların birçok toplumda görüldüğünü, eğitimcilerin ve ailelerin bu sorunlardan kurtulmanın yolunu etkili bir değerler eğitimi ile mümkün olacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Yeşil ve Aydın (2007) değerler eğitimi, bireyin yaşadığı toplumda kabul edilen, onaylanan değerleri anlaması ve farkına varması, benimsemesi, var olan değerlerden yola çıkarak yeni değerler üretmesi ve kendi karakter ve kişiliğini bu değerleri referans alarak inşa etmesi için verilen eğitim olarak tanımlamıştır. Sapsağlam (2016) tarafından yapılan değer eğitimi tanımına bakıldığında; bireyin kendi öz benliğini anlaması, içsel uyumunu sağlaması, düşünce ve eylemlerinde tutarlılık kazanması yönünde bilinçli farkındalıkla planlanmış öğretme-öğrenme ortamlarının, materyallerinin ve kurallarının oluşturulmasını içeren bir süreci ifade ettiği görülmektedir. Değerler eğitimi, öğrencilerin sevgi, saygı, sorumluluk gibi kavramları içselleştirmesi, karakter ve kişilik oluşumlarını desteklemesinin yanı sıra girişimcilik yönlerinin aşığa çıkarılması, evrensel olan temel insani değerleri edinmeleri, gerek kendileri gerekse içinde yaşadıkları çevreyle uyumlu, tutarlı ve sürekliliği olan bir ilişki kurmalarını ve etkileşime dayalı aktif bir okul kültürünü edinmelerini sağlayarak var olan toplumsal düzeni korumayı içeren geniş bir perspektifi kapsamaktadır (Aydın vd., 2013). Değerlerin yaşamla bütünleşik devam ettirilebilmesi için değerler eğitimine küçük yaşlarda başlanması önem arz etmektedir. Ailede başlayan eğitimin amacına ulaşması için aile, çevre ve okulun iş birliği önemli rol oynamaktadır.

Dünyada son yıllarda meydana gelen değişimler, bilginin sürekli değişip genişlemesi, kadının iş hayatında aktif rol alması, geniş ailelerden çekirdek aileye geçiş gibi farklı faktörlerden dolayı toplumda rol model yoluyla değerlerin sonraki kuşaklara aktarımında azalmalar görülmektedir (Duman, 2021). Geçmişte toplum içinde geleneksel olarak yapılan bu aktarım günümüzde okullar aracılığıyla yapılmaya başlanmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2011). Okullar, bireyin kendi ailesinde kazandığı bireysel ve toplumsal değerleri pekiştirerek farkındalık kazanması sonucunda kendine özgü yeni değerlerin ortaya koymasında önemli rol oynamaktadır (Beck, 1990). Hem ailede hem de okulda verilen değerler eğitiminin bireyin yaşamında teorik olmaktan ziyade yaşam deneyimlerinin bir ayrılmaz parçası haline getirilmesini sağlayan etkinliklerle iletilmesi gerekmektedir (Hökelekli & Gündüz, 2007). Bu iletimin sağlanmasında öğretmenlerin farkındalığının önemi dikkat çekmektedir. Değerler, formal eğitim sürecinde öğretmenler aracılığıyla din kültürü ve ahlak bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe gibi derslerde değerler eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılırken toplum

içinde de informal olarak verilmeye devam etmektedir. Böylelikle öğretmen ve aile değerler eğitiminde önemli bir rol üstlenmiş olmaktadır (Berkant vd., 2014).

Eğitim sistemlerinin temel amaçlarından biri de milli, ahlaki, manevi, toplumsal, evrensel, kültürel, insani değerleri öğrencilere kazandırmaktır. Türkiye’de de bu yönde çalışmalar yapılmış ve öğretim programlarında değerler eğitime yönelik güncellemeler yapılmıştır. Değerler eğitiminin 2000’lerden sonra daha çok üzerinde durulmaya başlandığı görülmektedir. Bunun yansıması da 2005 yılında hazırlanan öğretim programlarında görülmüştür. Kişisel nitelikler başlığı altında değerler eğitimi verilmiştir. Daha sonra öğretim programlarında “*Değerler*” müstakil başlığıyla yer aldığı görülmektedir. Değerler eğitimi odak noktasına alınmıştır. Disiplinlerin her birinde değerler eğitiminin uygun olarak yer alması ve kazanımlarda disiplinlerarası bir bütünlüğün olması amaçlanmıştır. Bu sayede milli, manevi, ahlaki, kültürel tüm unsurların verilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Değerler kendi içinde ele alınarak on kök değer belirlenmiştir (TTKB, 2017). Böylelikle diğer değerlerin kaynağını oluşturan kök değerler kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kök değerler; *adalet, dürüstlük, dostluk, sevgi, sabır, saygı, öz denetim, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik* olarak belirlenmiştir (MEB, 2018). Bu değerler, süreç odaklı bir şekilde bağlantılı oldukları kök değerler ve alt değerlerle bir araya getirilerek öğretilir.

Değerler eğitimi üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı derslerle ve içeriklerle değerler eğitiminin araştırıldığı görülmektedir. Altan (2011) çoklu zekâ ve değerler eğitimi; Kuter ve Kuter (2012) beden eğitimi ve sporla değerler eğitimi; Kasapoğlu (2013) okulda değerler eğitimi ve hikâyeleri; Karaca (2019) çizgi filmlerde değerler eğitimi; ; Yıldız (2019) okul öncesi dönemde ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımını araştırmıştır. Ayrıca alan yazında değerler eğitiminin farklı derslerdeki yeri ve öneminin de araştırıldığı çalışmalara da rastlanılmıştır. Değerler eğitimi Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013) Türkçe dersi; Aydın (2019) coğrafya ders kitapları; Fidan (2019) sosyal bilgiler dersi; Sürücü (2022) din kültürü dersi; İpek ve Arslan (2022) beden eğitimi dersi kapsamında incelemiştir. Alan yazın taramasında din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) dersi ders kitaplarında yer verilen değerlerin araştırıldığı çalışmalar olduğu görülmüştür. Cebeci (2005), DKAB derslerinde ahlâkî değerlerin öğretimini; Kaymakcan ve Meydan (2011), DKAB programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi Yürük ve Düzenli (2021), DKAB öğretim programlarının kazanımlarının değerler eğitimi; Duman (2021), DKAB ders kitaplarındaki öz denetim değerini;

Sürücü (2022), 4.-8. sınıflar DKAB ders kitaplarını kök değerleri; incelemiştir.

Bu çalışmanın alan yazına değerler eğitimi çerçevesinde katkı sunacağı düşünülmüş ve 2023-2024 yılında dördüncü sınıf düzeyinde kullanılan DKAB ders kitabının (Çamyar, 2023) kök değerler çerçevesinde incelenmesine karar verilmiştir. Araştırmada 2023-2024 eğitim-öğretim yılında 4. sınıf düzeyinde kullanılan DKAB ders kitabındaki metinlerin ve etkinliklerin kök değerler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ilgili ders kitabı detaylı olarak incelenmiş ve çalışmadan elde edilen bulgular ile sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma, ülkemizde 2023-2024 eğitim-öğretim süreci boyunca kullanılan Anka Kuşu Yayınlarından çıkan 4. Sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerler eğitimi açısından analiz edilmesiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki soruların yanıtı aranmıştır.

4. sınıf DKAB ders kitabında yer verilen kök değerlerin;

- ✓ Üniteler bazında dağılımı ne şekildedir?
- ✓ Kitabın tamamında dağılımı ne şekildedir?
- ✓ En sık ve en az kullanılanı hangisidir?

1. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında kullanılan araştırmanın deseni, örnekleme, veri toplama araçları ve analiz süreçlerine ilişkin bilgi verilmiştir. Bu araştırmada doküman analizi yapıldığı için etik kurul izni gerekmemektedir.

1.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak hazırlanmıştır. Doküman analizi, genel olarak araştırma sürecinde ihtiyaç duyulan kaynakların toplanması, ayrıntılı olarak gözden geçirilmesi, eleştirel bir gözle sorgulanması ve amaçlar doğrultusunda analizinin yapılması süreçlerini içeren bilimsel araştırma yöntemi şeklinde tanımlanmaktadır (Sak vd., 2021). Doküman analizinin amacı, bir belge, metin ya da dokümanın içeriğini anlamak, çözümlmek ve belirli bilgileri çıkarmaktır. Doküman analizi, amaç doğrultusunda kaynakları bulma, bulunan kaynakları amaca hizmet edecek şekilde etkili okuma, gerek duyulan bilgileri not alma ve bu bilgileri bütüncül olarak değerlendirme aşamalarını kapsamaktadır (Karasar, 2005). Tek başına bir araştırma yöntemi olarak

kullanılabildiği gibi nitel veya nicel farklı araştırma yöntemleriyle birlikte de kullanılabilmektedir.

1.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle kullanma kararı alınmış olan 4. sınıf DKAB ders kitabı (Çamyar, 2023) incelenmek üzere edinilmiştir. Çalışmada kök değerler çerçevesinde metinlerin incelenmesi amaçlandığı için ölçüt örnekleme oluşturulmuş ve ilgili ders kitabı buna uygun olarak incelenmiştir.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

4. sınıf DKAB ders kitabının içerik incelemesi betimsel analiz tekniğine göre yapılmıştır. Betimsel analiz; bir konu, olay ya da olguyu detaylı bir şekilde tanımlamak, betimlemek ve açıklamak amacıyla kullanılan bir analiz yöntemidir. DKAB ders kitabı MEB sayfasından PDF olarak indirilmiştir. Ders kitabında yer alan metinler ve etkinlikler araştırmacılar tarafından on kök değer kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular Excel tablosuna kaydedilmiş, bulguların yüzde ve frekans oranları saptanmıştır. Metinlerde ilgili kök değer yer aldığı cümleler kanıtlanabilirliğin ve aktarılabilirliğin sağlanması amacıyla tek tek belirlenmiştir. Yaklaşık bir hafta süren inceleme neticesinde her iki araştırmacı tarafından elde edilen bulgular birleştirilmiştir. Uyuşan ve uyuşmayan tespitler belirlenmiştir. Uyuşmayan tespitler üzerinde birlikte tekrar çalışılmıştır. Yaklaşık üç haftalık bir ara verilerek tekrar araştırmacılar bir araya gelmiş ve bulgular üzerinde çalışmıştır. Elde edilen veriler tablolar haline getirilerek anlaşılmasının kolaylaşması için frekans ve yüzde olarak hesaplamaları yapılarak verilmiştir. Tabloların altına elde edilen bulgularla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Tablolardaki açıklamalardan sonra kök değerlerin yer aldığı cümlelerden örnekler tırnak içine alınarak verilmiştir.

2. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, DKAB 4. sınıf ders kitabında değinilen kök değerlere ait elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Günlük Hayattaki Dini İfadeler ünitesinde yer alan kök değerlere ilişkin bulgular aşağıda yer alan Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Günlük hayattaki dini ifadeler ünitesine ait kök değer bulguları

Kök Değerler	f	%
Dürüstlük	3	23.08
Saygı	2	15.38
Sevgi	2	15.38
Yardımseverlik	6	46.15
Toplam	13	100.00

Tablo 1’de yer alan değerlere bakıldığında yararlanılan 4. sınıf DKAB ders kitabındaki ilk ünite olan *Günlük Hayattaki Dini İfadeler* ünitesindeki tüm metinlerde ve etkinliklerde yapılan incelemeye göre, ilgili metinlerde kök değerlerin 13 kez vurgulandığı görülmektedir. Yardımseverlik değeri 6 kez (%46.15) kullanılırken saygı ve sevgi değerleri 2’şer kez (15.38), dürüstlük değeri 3 kez (23.08) kullanılmıştır. Bulgulara göre adalet, dostluk, öz denetim, sabır, sorumluluk, vatanseverlik değerlerine rastlanmamıştır. Aşağıda ders kitabındaki ilk üniteye ilgili değerlerin geçtiği cümlelere ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Yardımseverlik (f=6)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“*Dinimize göre namaz kılmak, oruç tutmak, zor durumda olan kişilere ve engellilere yardım etmek, misafire ikramda bulunmak, insanlara güzel söz söylemek sevaptır.*” (s.21)

“Dürüstlük (f=3)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“*Dilin şükürü; yalan, dedikodu, iftira gibi kötülüklerden kaçınmak, güzel söz söyleyip Allah’ı zikretmektir.*” (s.16)

“Saygı (f=2)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“*Davranışların günah veya sevap olduklarını yazınız. Anne babamıza saygılı davranmak.*” (s.22)

“Sevgi (f=2)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“*Birbirinizi sevmedikçe (tam anlamıyla) mümin olamazsınız.*” (s.17) ifadesi yer almaktadır.

İslam’ı Tanıyalım ünitesinde yer alan kök değerlere ilişkin bulgular aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İslam'ı tanıyalım ünitesine dair kök değer bulguları

Kök Değerler	<i>f</i>	%
Yardımseverlik	1	50.00
Sorumluluk	1	50.00
Toplam	2	100.00

Tablo 2 incelendiğinde ders kitabının ikinci ünitesi olan *İslam'ı Tanıyalım* ünitesinin kitapta çok kısa yer aldığı ve iki kök değere vurgu yapıldığı görülmektedir. Sorumluluk (%50) ve yardımseverlik (%50) değerleri birer defa kullanılırken adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerlerine rastlanmamıştır. Ders kitabının ikinci ünitesinde ilgili değerlerin geçtiği cümleler şu şekildedir:

“Yardımseverlik ($f=1$)” değerine ilişkin örnek:

“Zengin Müslümanların, sahip oldukları mal veya paralarının belli bir bölümünü, ibadet niyetiyle her yıl muhtaçlara vermelerine zekat denir.” (s.36)

“Sorumluluk ($f=1$)” değerine ilişkin örnek:

“Yaratıcı, insana sorumluluklarını bildirmek amacıyla tarih boyunca peygamberler ve kitaplar göndermiştir.” (s.38)

Güzel Ahlak ünitesinde yer alan kök değerlere ilişkin bulgular aşağıda yer alan Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Güzel ahlak ünitesine dair kök değer bulguları

Kök Değerler	<i>f</i>	%
Dostluk	4	4.25
Dürüstlük	4	4.25
Adalet	1	1.06
Sorumluluk	1	1.06
Sevgi	41	43.61
Saygı	35	37.23
Yardımseverlik	8	8.51
Toplam	94	100.00

Tablo 3 incelendiğinde; yararlanılan ilgili ders kitabı içerisindeki üçüncü ünite olan *Güzel Ahlak* ünitesindeki tüm metinlerde yapılan incelemeye dayalı olarak, ilgili metinlerde kök değerlerin 94 kez vurgulandığı görülmektedir. Üniteye en çok vurgu yapılan değer, 41 defa (%43.61) kullanılarak sevgi değeri olurken saygı değerine 35 defa (%37.23),

yardımselik değerine 8 defa (%8.51), dostluk ve dürüstlük değerlerine 4'er defa (%4.25), adalet ve sorumluluk değerlerine ise 1'er defa (%1.06) vurgu yapılmıştır. Veriler incelendiğinde ilgili ünite de öz denetim, sabır ve vatanseverlik değerlerine yer verilmediği görülmektedir. Aşağıda ders kitabındaki üçüncü ünite de ilgili değerlerin geçtiği cümlelere ilişkin örnekler yer almaktadır.

“Sevgi (f=41)” değerine ilişkin olarak örneklerde:

“Sevgi, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur.” (s.54)

“Sevgiyi yeterince tadamayan, ailesi ve çevresi tarafından yeterli sevgi gösterilmeyen çocukların ileriki yaşlarında insanlara sevgiyle yaklaşamadıkları bilinen bir gerçektir. (s.55)”

“Saygı (f=35)” değerine ilişkin olarak örneklerde:

“Sevmeyen, başkaları tarafından sevilmeyen ve saygı duyulmayan insan ne kadar varlıklı ve sağlıklı olursa olsun mutsuz, huzursuz olur.” (s.54)

“Büyüklere saygının, küçüklere sevgi ve merhametin, hayvanlara iyi davranmanın, çevreyi korumanın gerekliliğini kavratırlar.” (s.62)

“Yardımselik (f=8)” değerine ilişkin olarak örneklerde:

“İslam dini engellilere yardımcı olmayı, iyi ve güzel davranışlarda bulunmayı öğütler.” (s.52)

“Muhtaç durumda olanlara yardım eder, kimsesizleri gözetir, yetim ve öksüzlere sahip çıkardı.” (s.53)

“Dostluk (f=4)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“İnsanlarla yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.” (s.62)

“Dürüstlük (f=4)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Dürüst davranır, verdiği sözü yerine getirir, emanetleri korurdu.” (s.53)

“Adalet (f=1)” ve “Saygı (f=35)” değerlerinin birlikte verildiği örnekte:

“Güzel ahlak sahibi kişiler adalete önem verir, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösterirler.” (s.50)

“Sorumluluk ($f=1$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Güzel ahlaklı insanların oluşturduğu toplumda bireyler hem Allah’a (c.c) hem de birbirlerine karşı görevlerini yerine getirebilir.” (s.50) ifadeleri bulunmaktadır.

Hz. Muhammed’i (S.A.V) Tanıyalım ünitesinde değinilen kök değerlere ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Hz. Muhammed’i (s.a.v) ünitesine dair kök değer bulguları

Kök Değerler	f	%
Yardımsızlık	2	5.71
Sorumluluk	1	2.85
Sevgi	12	34.29
Saygı	12	34.29
Dürüstlük	4	11.42
Adalet	4	11.42
Toplam	35	100.00

Tablo 4’e bakıldığında incelenen ilgili ders kitabı içerisindeki dördüncü ünite olan *Hz. Muhammed’i (sav Tanıyalım* ünitesindeki tüm metinlerde yapılan incelemeye dayalı olarak, ilgili metinlerde kök değerlerin 35 kez (%100) vurgulandığı görülmektedir. Aşağıda ders kitabındaki dördüncü üniteye ilgili değerlerin geçtiği cümlelere ilişkin örnekler yer almaktadır.

“Sevgi ($f=12$)” değerine ilişkin olarak örneklerde:

“Peygamberimizin (s.a.v.) annesi Amine; Mekke’de sevilen, beğenilen, güzel huylu, iffetli, iyi ahlaklı bir genç kızdı.” (s.73)

“Abdülmuttalip, doğumundan itibaren torununu çok sevdi. (s.73)

“Saygı ($f=12$)” değerine ilişkin olarak örneklerde:

“Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almalı, aile büyüklerimize saygılı olmalıyız.” (s.79)

“Onun gibi güzel ahlaklı, saygılı, iyi geçimli bir insan olalım.” (s.82)

“Dürüstlük ($f=4$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Peygamberimiz (s.a.v.), ticaret hayatına güvenirliliği, dürüstlüğü ve başarısıyla dikkat çekti.” (s.79)

“Adalet ($f=4$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Hz. Muhammed’in (s.a.v) en önemli özelliklerinden biri, adalete önem vermesiydi.” (s.81)

“Yardımseverlik ($f=2$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“İyilikte dayanışma içinde olmak amacıyla Hılfu’l-Fudul adıyla bir topluluk oluşturdular.” (s.77)

“Sorumluluk ($f=1$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“O, daima doğruyu söylemiş, dürüst davranmış, verdiği sözü yerine getirmiş, emanetleri korumuştur.” (s.76) ifadeleri yer almaktadır.

4. sınıf DKAB ders kitabının son ünitesi olan ‘Din ve Temizlik’ ünitesinde yer alan kök değerlere ilişkin bulgular aşağıda yer alan Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Din ve temizlik ünitesine dair kök değer bulguları

Kök Değerler	f	%
Dürüstlük	7	35.00
Sevgi	5	25.00
Saygı	1	5.00
Vatanseverlik	1	5.00
Sorumluluk	4	20.00
Yardımseverlik	2	10.00
Toplam	20	100.00

Tablo 5’e bakıldığında incelenen 4. sınıf DKAB ders kitabının beşinci ünitesi olan *Din ve Temizlik* ünitesindeki tüm metinlerde yapılan çalışmaya dayalı olarak, ilgili metinlerde kök değerlerin 20 kez vurgulandığı görülmektedir. Dürüstlük değeri 7 defa (%35) ile en fazla geçerken, onu takiben sevgi değeri 5 defa (%25) geçmektedir. Sorumluluk değeri 4 defa (%20), yardımseverlik değeri 2 defa (%10), saygı ve vatanseverlik değerleri 1’er defa (%5) geçerken adalet, dostluk, öz denetim ve sabır değerlerini içeren cümlelere rastlanmamıştır. Aşağıda ders kitabındaki ilgili ünite kök değerlerin geçtiği cümlelere ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Dürüstlük ($f=7$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Manevi temizliğe önem veren insanların en önemli özelliklerinden biri, dürüst ve güvenilir olmalarıdır.” (s.98)

“Sevgi ($f=5$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Allah güzeldir ve güzeli sever.” (s.105)

“Sorumluluk ($f=4$)” değerine ilişkin olarak örnekte:

“Okulumuzun temizliği için üzerimize düşen sorumlulukları bilmeli ve bunları yerine getirmeye önem vermeliyiz.” (s.103) ifadeleri yer almaktadır.

Araştırmada veri kaynağı olarak kullanılan ilgili ders kitabının tamamında elde edilen kök değerlere ilişkin bulgular bir bütün olarak Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. DKAB 4. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin Dağılımı

Değerler	Öğrenme Alanları					Toplam
	Günlük Hayattaki Dini İfadeler	İslam’ ı Tanıyalım	Güzel Ahlak	Hiz. Muhammed’ i Tanıyalım	Din ve Temizlik	
Adalet	-	-	1	4	-	5
Dostluk	-	-	4	-	-	4
Dürüstlük	3	-	4	4	7	18
Saygı	2	-	35	12	1	50
Sevgi	2	-	41	12	5	60
Sorumluluk	-	1	1	1	4	7
Yardımsverlik	6	1	8	2	2	19
Öz Denetim	-	-	-	-	-	0
Vatanseverlik	-	-	-	-	1	1
Sabır	-	-	-	-	-	0
Toplam	13	2	94	35	20	164

İncelenen ilgili ders kitabının tamamına ilişkin olarak elde edilen bulguların verildiği Tablo 6’ya bakıldığında; ders kitabı içerisindeki kitaptaki tüm metinlerde yapılan incelemeye dayalı olarak, ilgili metinlerde kök değerlerin 164 defa vurgulandığı görülmektedir. Kök değerlere ilişkin olarak en fazla vurgunun güzel ahlak ünitesinde ($f=94$), en az vurgunun İslam’ı tanıyalım ünitesinde ($f=2$) yapıldığı görülmektedir. Kök değerler açısından

bakıldığında ise en fazla vurgu sevgi ($f=60$) değerine, en az vurgu ise dostluk ($f=4$) değerine yapılırken öz denetim ve sabır değerlerine rastlanmamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular ortaya konularak alan yazındaki çalışmalarla birlikte ele alınacaktır. Dünyada sanayi devriminin etkisi olan bireyselliğin toplumsal hayatın içindeki yıkıcı etkisi anlaşılmaya başladıktan sonra tekrar toplumsal yapının içinde birleştirici bir etkiye sahip olan değerler tekrar önem kazanmıştır. 1900'lerin başından itibaren farklı ders içeriklerine yönelik olarak hazırlanan öğretim programlarında değerler eğitime yer verilmeye başlanmıştır. Öğretim programlarının uygulamadaki yansıması olan ders kitaplarındaki içeriklerde de bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak değerler eğitime yer verilmektedir. Türkiye'de bireysellik teknolojik gelişmelerden sonra daha yoğun hissedilmeye başlanmış ve 2000'lerden sonra değerler eğitime eğitim süreçlerinde daha çok yer verilmeye başlanmıştır. 2017'de değerler eğitimi tekrar ele alınarak asıl kabul edilen 10 kök değer üzerinden eğitim süreçlerinin tasarlanması kabul edilmiştir (Topal, 2019). DKAB, Türkçe, Sosyal Bilgiler gibi dersler içeriklerinin ağırlıklı olarak sözel olması ve metinlere dayalı olması nedeniyle değerleri aktarma konusunda avantajlı konumdadır. Bu çalışmada da 4. sınıf DKAB ders kitabı içerdiği kök değerler açısından bir incelemeye tabi tutulmuştur. Yapılan çalışmada elde edilen verilere göre kitabın birinci ünitesinde 13, ikinci ünitesinde 2, üçüncü ünitesinde 94, dördüncü ünitesinde 35 ve beşinci ünitesinde 20 kez ve toplamda 164 kez kök değerlere vurgu yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere verilmek istenen değerlerin ağırlıklı olarak kitabın üçüncü ünitesi olan 'Güzel Ahlak' ünitesinde verildiği saptanmıştır. Değerler verilirken 4. sınıf öğrencilerinin gelişim özelliklerinin dikkate alındığı gözlemlenmiştir. DKAB dersi öğretim programında yer alan kök değerler ile ilgili kitapta vurgu yapılan kök değerlerin benzer olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda değerler eğitimi açısından DKAB ders kitabının DKAB öğretim programı ile uyumluluk gösterdiği ifade edilebilir.

4. sınıf DKAB ders kitabının ünitelerinde geçen metinlere baktığımızda en çok sevgi ve saygı değerlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu değerleri yardımseverlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, dostluk ve vatanseverlik değerleri takip etmektedir. Öz denetim ve sabır değerleri ise yapılan incelemelerde tespit edilememiştir. Eker ve Ünlü'nün (2020) 5. sınıf düzeyinde kullanılan DKAB ders kitabına ilişkin yaptıkları çalışmada en fazla yer verilen kök değer bu çalışmayla uyumlu olarak sevgi kök değeri, en az yer verilen kök değerlerin dostluk ve sabır kök

değerleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca alan yazında benzer bulgulara ulaşıldığı başka çalışmalar da yer almaktadır (Candan & Ergen, 2014; Çetin, 2013; Kaşkaya & Duman, 2017; Yılar, 2016).

Kök değerlerin öğretiminin okul yaşamı boyunca devamlılığını sağlamak ve değerlerin içselleştirilerek yaşama tatbikinin sağlanması adına değerlerde bütünlüğün esas alınması, tüm sınıf seviyelerinde dengeli dağılımla kök değerlerin verilmesi, okul içi ve okul dışı etkinliklerle öğrencilere edindikleri değerleri uygulama imkânı sunulması önerilmektedir. Öztürk ve Özkan (2018) tarafından yapılan çalışmada da bu düşünce savunulmaktadır. Kaymakcan ve Meydan (2011) öğretmenlerin DKAB öğretim programlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Elde ettikleri bulgularda öğretmenlerin DKAB öğretim programlarında değerlerin yeteri kadar yer almadığını ifade ettikleri belirlenmiştir. DKAB içeriği itibarıyla değerler eğitiminin rahatlıkla verilebileceği bir derstir (Eker & Ünlü, 2020). Değerler eğitimi verilirken teorik ve bilimsel bir metin dilinin kullanılmasından ziyade hikâyeleştirerek, duygulara hitap edilerek öğrencilere aktarılması gerekmektedir (Demircan, 2006). Yazıcı (2006) bu konuda DKAB ders kitaplarındaki metinlerin eğiticilikten ziyade bilimsel bir metin özellikleri taşıdığını söylemektedir. Ders kitaplarının bu şekilde hazırlanması öğrencilerde istenen değer kazanımlarının gerçekleşmesini zorlaştıracaktır. Hökelekli (2013) günümüz eğitim amaçları arasında değerlerin sonraki nesillere aktarılmasının olduğunu vurgulayarak bunun gerçekleşmesi için öncelikle öğrenciler tarafından ilgi çekici bulunması, içselleştirilmesi gerektiğini söylemektedir.

Bu çalışmada yer verilemeyen kök değerler sabır ve öz denetim olarak saptanmıştır. Duman'ın (2021) çalışmasına göre öz denetim değerinin ders kitabında yer alan metinlerde dolaylı olarak verildiğini söylemektedir. Bu bağlamda öz denetim değerinin ders kitaplarının asıl amaç olarak verilmemesini eleştirmiştir. Çetin (2013) yaptığı çalışmada en az yer verilen değer sabır olduğunu belirlemiştir. Sürücü'nün (2022) çalışmasına göre adalet, öz denetim ve vatanseverlik değerleri ders kitabında yer kazanımlarda yeterince yer almadığı; sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerine ise yeterli düzeyde vurgu yapıldığı belirtilmektedir. Keskin (2014) yaptığı çalışmada DKAB öğretmenlerinin; ders kitaplarında değer eğitimiyle ilgili konuların tek boyutlu, özensiz seçilmiş metinlerin olduğu eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede yetersiz olduğunu düşündüklerini saptamıştır. Elde edilen verilere baktığımızda değerler verilirken öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alındığı görülmektedir. Fakat öz denetim ve sabır değerlerinin kazanım ve metinlerde doğrudan verilmemiş olması kök

değerlerin ilgili kitapta dengeli bir şekilde yer almadığını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu da kök değerlerle ilgili olarak bazı ünitelerde yığılma olurken bazılarında çok az yer verilmesidir. Elde edilen verilere baktığımızda Sürücü'nün (2022) çalışma sonuçlarıyla benzer tespitlerin yapıldığı görülmektedir. Kök değerlerin bu kitap çerçevesinde yeteri kadar vurgulanmadığı düşünülmektedir. Özellikle sabır ve öz denetim kök değerlerinin hiç yer almamış olması eleştirilebilir. Eker ve Ünlü (2020) değerlerin ünitelerde dengeli olarak yer almadığını belirlemiştir. Türkben'in (2019) yaptığı araştırmada metinlerin değerleri öğrencilere aktarmada yetersiz olduğu üniteler arasında dengeli bir dağılımın olmadığı belirlenmiştir. Arıcı ve Maden (2018) DKAB öğretim programlarında yer alan saygı değerini incelemiş ve öğretim programlarında yeteri kadar olmasına karşın bunun ders kitaplarındaki ünitelere ve kazanımlarına yansımada yetersizlik olduğunu tespit etmiştir.

Yapılan çalışmalarda genel olarak bu çalışmada elde edilen bulgularla uyumluluk olduğu ifade edilebilir. Sevgi kök değerinin bu çalışma ve diğer çalışmalarda çoğunlukla en sık kök değer olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin yaş düzeyleri bakımından olumlu bulunmaktadır. Ancak sabır ve öz denetim kök değerlerinin olmaması önemli bir eksikliklerdir. Çünkü öğrencilerin kendilerini karşılaştıkları olaylar ve durumlar karşısında kontrol etmeleri yönünde bu değerlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Topal (2019) çalışmasında sabır kök değerine kısmen yer verildiğini belirlemiştir. Bundan sonra değerler eğitimi ya da kök değerler konusunda çalışma yapacak olan araştırmacılara, ders kitabı hazırlayanlara ve konunun diğer paydaşlarına araştırma bulguları doğrultusunda aşağıdaki önerilerin verilmesi uygun bulunmuştur:

- ✓ Değer eğitiminin pratik boyuttan uygulama boyutuna aktarılmasında en önemli materyal ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında seçilen metinlerin seçiminde değerler konusunu içermesi yönünde daha dikkatli davranılması gerekmektedir.
- ✓ Ders kitapları hazırlanırken kök değerlerin dengeli bir dağılım göstermesi ve her kök değerinin olması yönünde daha özenli davranılmalıdır.
- ✓ Bu çalışma 4. sınıf DKAB ders kitabına yönelik olarak yapılmıştır. Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinin birlikte ele aldığı çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Bu çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi ve öğretmen görüşlerinin birlikte kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Arıcı, İ., & Maden, K. (2018). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 237-256.

Aydın, H. (2019). *Coğrafya ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımı açısından incelenmesi ve coğrafya öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Aydın, Z. M., & Akyol-Gürler, Ş. (2013). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler-etkinlikler-kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.

Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.

Beck, C. (1990). *Better schools: A values perspective*. Falmer Press, Taylor & Francis.

Berkant, H. G., Efendioğlu, A., & Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 427-440.

Candan, D. G., & Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.

Cebeci, A. (2005). *İlköğretim din kültürü ve ahlâk bilgisi derslerinde ahlâkî değerlerin eğitimi ve öğretimi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

*Çamyar, S. (2023). *Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabı 4*. Ankara: Anka Kuşu Yayınevi.

Çetin, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde eleştirel düşünme öğretimi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(4), 137-168.

Demircan, C. (2006). *Mektepli gazetesinde yer alan metinlerin içeriğinin çocukların bilişsel ve ahlaki gelişmelerine katkısı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Dilmaç, B., Deniz, M., & M. E. Deniz, (2009). Üniversite öğrencilerinin öz anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.

Dılmaç, B., Ertekin, E., & Yazıcı, E., (2009). Değer tercihleri ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 27-47.

Duman, B. (2021). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarında öz denetim değeri*. (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Eker, C.& Ünlü, S. (2021). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *The Journal of International Educational Sciences*, 7(25), 71-88. <http://dx.doi.org/10.29228/INESJOURNAL.47190>

Fidan, N. K. (2019). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: Nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3), 361-388. <https://doi.org/10.9761/JASSS796>

Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda, değerler psikolojisi ve eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Hökelekli, H., & Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. R. Kaymakcan. vd. (Ed.), *Değerler ve eğitimi* içinde (371-396). İstanbul: Dem Yayınları.

Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51. <https://doi.org/10.2307/2657288>

İpek, D., & Arslan, S. (2022). Beden eğitimi ve spor dersinin değerler eğitimine katkısının incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 29-43.

Karaca, S. S. (2019). *Çizgi filmlerde değerler eğitimi, değerler eğitimi açısından rafadan tayfa çizgi filminin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.

Kaşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417- 441. <https://doi.org/10.24315/trkefd.303978>

Kaygana, M., Yapıcı, Ş., & Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *International Journal of Social Science*, 6(7), 657-669. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1619>

Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.

Keskin, Y. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre değer eğitimi ve DKAB derslerinin zorunluluğu (Samsun Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 44(203), 225-249.

Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Kuter, F. Ö., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.

MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7.sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (Taslak Basım)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2018). Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu. https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf

Önder, M., & Bulut, H. (2013). Temel dini değerler ve değerler eğitimi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 15-32.

Öztürk, T., & Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1). <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s8m>

Sak, R., Sak, İ. T., Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi eğitim programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(9), 683-700. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In *Advances*

in experimental social psychology (Vol. 25, pp. 1-65). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

Smith, B. H. (1983). Contingencies of value. *Critical Inquiry*, 10(1), 1-35. <https://doi.org/10.1086/448235>

Sürücü, T. (2022). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Tainter, J. (1988). *The collapse of complex societies*. Cambridge University Press.

TDK (2020). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>

Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Deerfield Beach-Florida: Health Communications Inc.

TTKB (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. 18 Temmuz 2017*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), (2019), 245-254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>

Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526. <https://doi.org/10.16916/aded.541659>

Yazıcı, K. (2006). *Değerler eğitimine genel bir bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 19, 499-522.

Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 65-84.

Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.

Yıldız, M. (2019). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler için "değerler eğitimi yaklaşımlarını değerlendirme ölçeği"nin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yürük, T., & Düzenli, A. (2021). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programlarının kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi.

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD), 21(2), 715-740.
<https://doi.org/10.30627/cuilah.987645>

Yürük, T., & Topchubaev, K. (2022). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 22(1), 415-436.
<https://doi.org/10.30627/cuilah.1100948>